

УМОВИ ВИБОРУ ОБСТАВИН ДЛЯ ЇХ УПОРЯДКУВАННЯ У ВИГЛЯДІ ОЗНАК, ЩО КВАЛІФІКУЮТЬ ЗЛОЧИН

Ситниченко Іван,
студент 3 курсу, групи 19-Д
Криворізького факультету НУ «ОЮА»
Науковий керівник:
Бобошко О. М., старший викладач
кафедри кримінально-правових дисциплін

В основі конструктивних ознак, що кваліфікують злочин, як і будь-яких інших ознак складу злочину, лежать конкретні обставини вчиненого кримінально-караного діяння. При цьому кожна конструктивна ознака позначає не одну, а цілу групу можливих обставин, тобто скоєння злочину як факт, так і процес характеризується безліччю різних обставин. Тому в процесі розмежування кримінальної відповідальності перед законодавцем стоїть проблема диференціації тих обставин, які надалі можуть бути узагальнені у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, та обставин, які доцільно синтезувати до основного складу злочину.

По справедливому зауваженню Д. В. Савельєва, який стверджує, що «процес розмежування очевидно, має бути певним чином упорядкованим, відповідати єдиній концепції, і найголовніше, відповідати вимогам обґрунтованості, правильності та соціальної обумовленості». Вчений вказує на те, що «необхідне виконання певних єдиних вимог, які ми називаємо критеріями відбору обставин, для їхньої регламентації у кримінальному законі у вигляді ознак, що кваліфікують злочин».

За основу розробки таких критеріїв кримінологи беруть «суттєві властивості ознак, що кваліфікують злочин, а також їх кримінологічні та криміналістичні характеристики». Крім цього юристами визначено «низку вимог до цих критеріїв. Насамперед, це їхній універсальний характер – критерії повинні бути придатними для відбору обставин з усієї їхньої різноманітності та для всієї сукупності злочинів. По-друге, критерії відбору повинні бути обґрунтовані з точки зору їх необхідності, і давати чітку та однозначну відповідь на запитання чи може певна обставина (група обставин) бути регламентована як ознака, яка кваліфікує злочин. І, по-третє, такі критерії повинні бути певною системою, яка б дозволяла завжди ефективно і правильно диференціювати кримінальну відповідальність за допомогою ознак, що кваліфікують злочин».

Розробляючи систему критеріїв відбору обставин для їх регламентації у вигляді кваліфікуючих злочин ознак, вважаємо за доцільне звернутися до

праць вчених, та виділити два рівні таких критеріїв. На думку Н. С. Карташова та В. В. Коряковцева, «критерії першого рівня повинні визначати допустимість регламентації обставини взагалі, тобто чи може певна обставина скоєного злочину бути регламентовано у вигляді ознаки, яка кваліфікує злочин у будь-якому складі злочину». За твердженням М. В. Бавсуна та С. В. Векленко, «критерії другого рівня мають встановити можливість регламентації тих чи інших обставин у конкретному складі злочину».

Для логічного продовження дослідження слід визначити такі критерії. Перший рівень. «Обставини, які претендують на регламентацію у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, мають безпосередньо стосуватися процесу скоєння злочину. З цього приводу справедливою є пропозиція вчених, які однією з умов побудови кваліфікованого складу злочину визначають зв'язок певної обставини з тимчасовими рамками посягання. З цього приводу пояснюється, що обставини, що кваліфікують злочин, – це лише ті дані у справі, які сформувалися на момент закінчення злочину».

Другий рівень. Одним із критеріїв відбору обставин для їх регламентації у вигляді ознак, що кваліфікують злочин, В. К. Дуюнов називає «реальну можливість встановлення обставин конкретної кримінальної справи, яка відповідає передбаченому в законі ознакою, яка кваліфікує злочин».

У сучасній науковій юридичній літературі пропонуються й інші критерії відбору обставин, для їх регламентації у вигляді «ознак, які кваліфікують злочин, у тому числі:

- можливість формулювання певної обставини в досить абстрактній формі;
- існування реальної можливості оцінки законодавцем зміни рівня суспільної небезпеки вчиненої у разі присутності обставини, що кваліфікує злочин, і як наслідок, зміни типового покарання у санкції статті кримінального закону;
- правосвідомість суспільства, ставлення громадської думки до посилення чи ослаблення кримінальної репресії, врахування традицій правового регулювання ознак, що кваліфікують злочин в історії вітчизняного кримінального законодавства, а також міжнародного досвіду».

Коротко розглянемо ці критерії. Абстрактність - характеристика поняття. Рівень абстрактності поняття конкретної ознаки, що кваліфікує злочин, залежить кількості обставин, нею позначених. Одні ознаки, що кваліфікують злочин, позначають велику кількість обставин скоєного злочину, а інші, лише кілька, проте це не означає, що такі ознаки не мають права на існування. Щодо оцінки зміни рівня суспільної небезпеки, то методики та-